

Нормативно-правове забезпечення діяльності дитячих і молодіжних організацій в Україні

Від розуміння педагогами дитячого і молодіжного руху в Україні залежить якість і ефективність формування громадянської, соціальної активності підростаючого покоління. Важливою умовою успішного функціонування цього процесу є створення механізмів управління виховною роботою зі школярами у дитячих і молодіжних організаціях, яка потребує ґрунтовного вивчення та аналізу нормативно-правового забезпечення їх діяльності.

Ключові слова: дитячі та молодіжні організації, нормативно-правові документи щодо забезпечення діяльності дитячих і юнацьких організацій.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Дитячий і молодіжний рух сьогодні – це закономірне явище, що є засобом соціалізації, феноменом соціально-громадянського виховання підростаючого покоління; формою активного вираження дитинства; засобом заявити дорослим про дитячо-юнацькі проблеми, можливості, нагадати про себе, захистити свої права.

Сучасні дитячі та молодіжні формування різні за своєю ідеологією, програмними орієнтирами, структурними особливостями. Вони поділяються на два типи: організація і об'єднання. Будь-яке дитячо-юнацьке громадянське формування з'являється за виконання двох умов: бажання, прагнення дітей і молоді об'єднатися навколо корисної, цікавої справи, ідеї, програми з метою вирішення своїх потреб у спілкуванні, отриманні корисної інформації, додаткових знань, умінь, навичок, у захисті своїх прав, активній участі в соціально-громадянських процесах сучасного суспільства; наявність групи дорослих, які розуміються на проблемах дітей, яким не байдуже їх майбутнє, які мають бажання, можливості добровільно брати участь у виховному процесі підростаючого покоління через роботу у дитячих і молодіжних громадських формуваннях.

В Україні функціонують різні дитячі та молодіжні організації і об'єднання, проте їх діяльність не є достатньо ефективною. Це пов'язано з масовим скороченням структур позаурочної роботи з учнями, з відсутністю механізмів управління виховною роботою зі школярами в дитячих і молодіжних організаціях, а також низький рівень науково-методичного забезпечення їх функціонування.

Аналіз публікацій і досліджень, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Дослідженню проблем управління виховною роботою зі школярами в дитячих і молодіжних організаціях приділялася належна увага, зокрема таким її аспектам, як: управління та теорія моделювання виховної роботи зі школярами (В.О.Сазонов, Т.С.Рабченко, С.О.Шевченко та ін.); формування соціальної активності учнів у дитячих об'єднаннях (Н.В.Заверіко, О.В.Киричук, М.І.Рожков та ін.); особливості виховної роботи в дитячо-юнацьких організаціях (С.Г.Діба, З.І.Каргіна, Л.М.Мазуренко та ін.); становлення і розвиток дитячого та молодіжного руху в Україні (О.Ворошук, М.Ф.Головатий, Т.Гончарова та ін.).

Формулювання цілей статті... Метою статті є висвітлення сутності нормативно-правових документів щодо забезпечення діяльності дитячих і молодіжних організацій в Україні.

Вклад основного матеріалу... Орієнтація на дитину та її потреби, створення умов для забезпечення її всебічного розвитку, орієнтація педагогів на ефективну самокеровану індивідуальну та колективну діяльність у різних автономізованих педагогічних системах – такий зміст нової парадигми управління виховною роботою на сучасному етапі. Для того, щоб управлінський процес на всіх її рівнях був ефективним, кожен керівник повинен мати чітке уявлення про нормативно-правові документи щодо забезпечення діяльності дитячих і молодіжних організацій, дотримуватись їх та забезпечувати чітке виконання.

До нормативно-правових документів щодо забезпечення діяльності дитячих і молодіжних організацій нами віднесено: Декларацію прав дитини, Загальну декларацію прав людини, Конвенцію про права дитини, Національну програму „Діти України”, Конституцію України, закони України „Про об'єднання громадян”, „Про молодіжні та дитячі громадські організації”, „Про освіту”, „Про позашкільну освіту”, „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, „Про охорону дитинства” та ін. Розкриємо їх основні змістові аспекти.

Організація об'єднаних націй з метою об'єднати зусилля всіх народів планети в ім'я миру і розвитку, заснованих на принципах справедливості, поваги до людської гідності та благополуччя, 10 грудня 1945 р. схвалює і затверджує *Загальну декларацію прав людини*, яка містить 30 статей, де проголошуються права людини. Статті 1-6 фіксують права людини на життя, свободу і особисту недоторканість. Статті 7-11 визначають рівність усіх людей перед законом і права на рівний їх захист законом, а також права людини, звинуваченої у злочині. Статті 12-15 передбачають права людини, що включають право у їх

особисте і сімейне життя, право на вільне пересування і місце проживання, право на громадянство. Статті 16-17 визначають права людини на шлюб, захист сім'ї державою, а також право володіння майном. Статті 18-20 присвячені визначенню свобод людини: свободи думки, совісті, релігії, свободи переконань і вільне їх виявлення, свободу мирних зборів і асоціацій. Статті 21-26 передбачають соціальні і політичні права людини, що включають право брати участь в управлінні своєю країною, право на соціальне забезпечення, працю, відпочинок, життєвий рівень [2, 4-10].

З моменту створення ООН проблема дітей та їх благополуччя стають у центрі уваги світової громадськості. Світове співробітництво продовжує закладати і впроваджувати в життя основні принципи гуманістичної політики стосовно дітей: у 1959 р. прийнято Декларацію прав дитини. Аналізуючи зміст проголошених у ній принципів, можна виділити такі права дитини [5, 3-5]: на медичне обслуговування; не повинна бути жертвою насильства або війни, об'єктом сексуальних домагань; на гру; зустрічатися з ким бажає; на інформацію; не повинна бути примушеною до праці; виражати свої власні думки; вибирати віросповідання; всі діти рівні; на навчання; не повинна бути скривдженою та зневажаною; на любов і піклування; на повноцінне харчування.

Протягом наступних двох десятиріч на засіданнях ООН дискутувались питання, пов'язані з неможливістю в повному обсязі реалізувати принципи, які містить Декларація прав дитини, обговорено доповіді про серйозні порушення прав дітей, визнано, що інтереси дітей і батьків не завжди співпадають. У результаті було створено комісію з підготовки *Конвенції про права дитини*, котра працювала протягом 10 років і запропонувала її текст, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. на засіданнях конгресу, без голосування, за загальною згодою. Документ вступив у силу з 2 вересня 1990 р. – з того моменту, коли був ратифікований двадцятьма країнами світу. Для України Конвенція про права дитини вступила в силу 27 лютого 1991 р. після ратифікації її Верховною Радою України.

Головна мета Конвенції про права дитини полягає у максимальному захисті інтересів дитини, її положення спрямовані на забезпечення дітям основних умов, які необхідні для життя (їжа, вода, охорона здоров'я); можливості розвитку (гра, освіта); захист (від зловживань, експлуатації, збройних конфліктів); право на участь (висловлювати свою точку зору, право бути почутим).

У частині I, статті 15 підкреслено, що „держави-сторони визнають право дитини на свободу асоціацій і свободу мирних зборів; щодо здійснення даного права не можуть застосовуватися будь-які обмеження, крім тих, які застосовуються відповідно до Закону як необхідні в демократичному суспільстві в інтересах державної безпеки, громадського порядку, охорони здоров'я та моралі населення або захисту прав і свобод інших осіб” [5, 9].

Стаття 31 проголошує, що „держави-сторони визнають право дитини на відпочинок і дозвілля, право брати участь в іграх і розважальних заходах, що відповідають її віку, та вільно брати участь у культурному житті та займатися мистецтвом; держави-сторони поважають і заохочують право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті та сприяють наданню їй відповідних і рівних можливостей для культурної і творчої діяльності, дозвілля і відпочинку” [5, 15].

16 червня 1992 р. було прийнято *Закон України „Про об'єднання громадян”*, в якому визнано, що право громадян на свободу об'єднання є невід'ємним правом людини [2, 140]. Держава повинна сприяти розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян і створювати рівні умови для діяльності їх об'єднань. Всього Закон України „Про об'єднання громадян” містить 34 статті. Зупинимось на змісті окремих з них.

У статтях 7, 8 говориться, що „ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян. Належність чи неналежність до об'єднання громадян не може бути підставою для обмеження прав і свобод або для надання державою будь-яких пільг і переваг. Втручання державних органів і службових осіб у діяльність об'єднань громадян, так само, як і втручання об'єднань громадян у діяльність державних органів, службових осіб у діяльність інших об'єднань громадян, не допускається, крім випадків, передбачених Законом” [2, 143].

Об'єднання громадян діє на основі статуту або положення, який повинен містити: назву об'єднання громадян, його статус та юридичну адресу; мету та завдання об'єднання громадян; умови і порядок прийому в члени об'єднання громадян, вибуття з нього; права та обов'язки членів (учасників) об'єднання; порядок утворення і діяльності статутних органів об'єднання, місцевих осередків та їх повноваження; джерела надходження і порядок використання коштів та іншого майна об'єднання, порядок звітності, контролю, здійснення господарської та іншої комерційної діяльності; порядок внесення змін і доповнень до статутного документа об'єднання; порядок припинення діяльності об'єднання і вирішення майнових питань, пов'язаних з його ліквідацією [2, 143-144].

У статті 19 проголошено, що припинення діяльності об'єднання громадян може бути проведено шляхом його реорганізації або ліквідації (саморозпуску, примусового розпуску). У статтях 20-24 визначено права зареєстрованих об'єднань громадян. Стаття 25 говорить, що державний контроль за діяльністю об'єднань громадян здійснюється державними органами у порядку, передбаченому законодавством України. Об'єднання громадян у встановленому порядку подають фінансовим органам

декларації про свої доходи та витрати. У статті 28 визначено, що за порушення законодавства до об'єднання громадян висуваються такі стягнення: попередження, штраф, тимчасова заборона (припинення) окремих видів діяльності, тимчасова заборона (припинення) діяльності, примусовий розпуск (ліквідація) [2, 150-151].

Закон України „Про молодіжні та дитячі громадські організації” визначає особливості організаційних і правових засад утворення та діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій та державні гарантії забезпечення їх діяльності.

У статті 2 визначено сутність термінів „молодіжні громадські організації”, „дитячі громадські організації”. Стаття 4 голосить, що засновниками молодіжних і дитячих громадських організацій можуть бути громадяни України, а також іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, які досягли 15-річного віку [1, 23]. Засновниками спілок молодіжних і дитячих громадських організацій є молодіжні та дитячі громадські організації. Членами молодіжних громадських організацій можуть бути особи віком від 14 до 28 років, членами дитячих громадських організацій – особи віком від 6 до 18 років. Вступ неповнолітніх дітей (віком до 10 років) до дитячих громадських організацій здійснюється за письмовою згодою батьків, усиновителів, опікунів або піклувальників. Особи старшого віку можуть бути членами молодіжних та дитячих громадських організацій за умови, якщо їх кількість у цих організаціях не перевищує третини загальної кількості членів; у складі виборних органів молодіжних та дитячих громадських організацій кількість осіб старшого віку не може перевищувати третини членів виборних органів [1, 23-24].

У статті 6 сказано, молодіжний рух в Україні координується Українським національним комітетом молодіжних організацій, який є незалежною неурядовою організацією та має статус всеукраїнської спілки молодіжних і дитячих громадських організацій [1, 25]. У статті 7 визначено, що молодіжні та дитячі громадські організації, їх спілки користуються правами, наданими їм Законом України „Про об'єднання громадян”, цим Законом, іншими законодавчими актами [1, 25-26].

До форм державної підтримки молодіжних і дитячих громадських організацій у статті 9 віднесено: надання молодіжним і дитячим громадським організаціям інформації про державну політику щодо дітей та молоді; надання допомоги з питань соціального становлення та розвитку молоді і дітей; сприяння створенню підприємств, установ і організацій, які надають послуги молоді та дітям [1, 26].

Стаття 10 присвячена питанню фінансової підтримки діяльності молодіжних і дитячих громадських організацій. У ній говориться, що фінансова підтримка діяльності молодіжних та дитячих громадських організацій здійснюється через відповідні органи виконавчої влади, що працюють з молоддю, органи місцевого самоврядування та спілку всеукраїнських молодіжних громадських організацій. Крім того молодіжні та дитячі громадські організації, їх спілки, які одержують фінансову або іншу матеріальну підтримку, зобов'язані подавати звіти про цільове використання фінансів і матеріальних цінностей органам, що їх надавали, у терміни, встановлені цими органами [1, 26-27].

У статті 11 визначено, що молодіжні та дитячі громадські організації, їх спілки несуть відповідальність за порушення ними законодавства в разі неподання звіту про використання бюджетних коштів, інших матеріальних цінностей, наданих молодіжним, дитячим громадським організаціям та їх спілкам, або нецільове використання таких цінностей, отримання їх з порушенням законодавства винні особи несуть відповідальність, передбачену законодавством України [1, 27].

Протягом останніх років було прийнято ряд нормативних актів, спрямованих на виконання зобов'язань України щодо Конвенції ООН про права дитини. Одним із основних актів є *Національна програма „Діти України”*, затверджена Указом Президента України від 18.01.1996 р. № 63 [4]. Програма спрямована на підвищення рівня виховання дітей, створення умов для їх фізичного, духовного, морального становлення, удосконалення системи утримання, виховання, навчання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

28 червня 1996 р. прийнята *Конституція України*, в якій відображені всі права, висвітлені в Загальній декларації прав людини, Конвенції про права дитини, які захищаються державою. Наведемо приклад окремих статей, які стосуються проблеми дослідження.

У статті 36 визначено, що „громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком обмежень, встановлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку, охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей. Ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах на належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій. Усі об'єднання рівні перед законом” [3, 8].

Стаття 37 наголошує, що „утворення і діяльність політичних партій та громадських організацій, програмні цілі або дії яких спрямовані на ліквідацію незалежності України, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, підірив її безпеки, незаконне захоплення державної влади, пропаганду війни, насильства, на розпалювання міжетнічної,

расової, релігійної ворожнечі, посягання на права і свободи людини, здоров'я населення, забороняються. Політичні партії та громадські організації не можуть мати воєнізованих формувань. Заборона діяльності об'єднань громадян здійснюється лише в судовому порядку" [3, 8-9].

У Законі України "Про освіту" визначено, що навчально-виховний процес у закладах освіти є вільним від втручання політичних партій, громадських, релігійних організацій. Крім того належність особи до будь-якої політичної партії, громадської, релігійної організації, що діють відповідно до Конституції України, не є перешкодою для її участі у навчально-виховному процесі. Підкреслено, що учні, студенти, працівники освіти можуть створювати у закладах освіти первинні осередки громадян, членами яких вони є. У статті 51 визначено права вихованців, учнів на: особисту або через своїх представників участь у громадському самоврядуванні, в обговоренні, вирішенні питань, удосконалення навчально-виховного процесу, науково-дослідної роботи, призначення стипендії, організації дозвілля, побуту тощо; участь в об'єднаннях громадян [1, 28].

У Законі України „Про позашкільну освіту” (2000 р.) визначено у статті 6, що вихованці, учні мають право на здобуття позашкільної освіти відповідно до їх здібностей, обдарувань, уподобань та інтересів на принципі добровільності вибору типів закладів та видів діяльності, а також здійснюється за участю батьків або осіб, які їх замінюють, трудових колективів, громадських організацій, товариств, фондів [1, 30].

У Законі України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні” (2000 р.) визначено, що метою молодіжних громадських організацій є здійснення та захист своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших загальних інтересів [1, 30]. У статті 14 сказано, що держава забезпечує право молоді на створення молодіжних громадських організацій. Молодіжні громадські організації є неприбутковими організаціями, їх правовий статус визначається законодавством України. Молодіжні громадські організації мають право вносити до органів виконавчої влади, місцевого самоврядування пропозиції з питань соціального становлення та розвитку молоді.

Закон України „Про охорону дитинства” (2001 р.) визначає охорону дитинства в Україні як стратегічний загальнонаціональний пріоритет і з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток встановлює основні засади державної політики у цій сфері. У статті 23 проголошено, що діти мають право на об'єднання в самостійні та молодіжні громадські організації за умови, що їх діяльність не суперечить Конституції України та законам України, не порушує громадський порядок і безпеку держави, права і свободи інших осіб, не шкодить моралі та здоров'ю дітей та інших громадян [1, 32].

Висновки... Сучасні дитячо-юнацькі організації України попри всі соціально-економічні негаразди законодавчо-нормативно визнані, функціонують, проте їх управлінські структури повинні постійно перебувати у пошуку найефективніших шляхів реалізації основних завдань, враховуючи рівень розвитку інноваційних процесів у суспільстві. Для того, щоб управлінський процес виховною роботою зі школярами в дитячих і молодіжних організаціях був ефективним, педагог повинен мати чітке уявлення про нормативно-правові документи щодо забезпечення діяльності дитячих молодіжних об'єднань і організацій, дотримуватись і забезпечувати їх чітке виконання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Дитячі громадські організації / [Гуськова Л. М., Качуровська І. В., Лихоманкова Г. М., Мазуренко Л. М.] – Х. : Основа, 2004. – 192 с. – (Б-ка ж. „Управління школою”; Вип.10 (22)).
2. Молодь і закон: збірник нормат. актів і док. з проблем виховання студентської молоді / упор. та голов. ред. Н. І. Косарева. – К. : ІЗМН, 1997. – 352 с.
3. Конституція України: за станом 28 червня 1996 р. / Верховна Рада України – К. : Феміна, 1996. – 64 с.
4. Національна програма „Діти України” / затв. Указом Президента України від 18 січня 1996 р. № 62, 96. – К., 1995. – 36 с.
5. Тимчишин О. І. Робоча книга вихователя / О. І. Тимчишин, В. І. Уруський. – Тернопіль : Астон, 2001. – 300 с.

Анотація

Н.В.Казакова

Нормативно-правове забезпечення діяльності дитячих і молодіжних організацій в Україні

От понимания педагогом детского и молодёжного движения в Украине зависит качество и эффективность формирования гражданской, социальной активности подрастающего поколения. Важным условием успешного функционирования этого процесса является создание механизмов управления воспитательной работы со школьниками в детских и молодёжных организациях, которое требует детального изучения и анализа нормативно-правового обеспечения их деятельности.

Ключевые слова: *детские и молодёжные организации, нормативно-правовые документы, которые обеспечивают деятельность детских и молодёжных организаций.*

Summary

N.V. Kazakova

Legislative basis for children and youth unions' activity in Ukraine

Effective social activity of young people in Ukraine depends on teacher's comprehension of the work of youth unions. The indispensable condition for the effective functioning of this process is working out the mechanisms of educational activity in children and youth organizations. It demands the intensive study and analysis of the legislative basis of their activity.

Key words: *children and youth unions, legislative basis for the children and youth unions' activity.*

Дата надходження статті

„22” жовтня 2008 р.

УДК 371.134:355.231

В.В.КОРНІЄНКО,

*співробітник Служби безпеки України
(м.Київ);*

Г.М.АРТЮШИН,

*кандидат педагогічних наук, доцент
(м.Київ)*

Проблеми та шляхи вдосконалення професіоналізму викладачів вищих навчальних закладів СБ України

На основі використання сучасних підходів до освіти та її розвитку в демократичному суспільстві розглядаються проблеми професіоналізації викладачів вищих спеціальних військово-навчальних закладів СБ України та підвищення їх педагогічної майстерності як важливої складової системи підготовки фахівців для Служби безпеки України. Особливу увагу приділено аналізу професійних та психолого-педагогічних якостей викладачів вищої школи, а також умовам і напрямкам їх формування й розвитку.

Ключові слова: *професіоналізм, готовність до педагогічної діяльності, вища військова спеціальна освіта, професійна педагогічна діяльність викладача вищих військових спеціальних навчальних закладів.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Одним із пріоритетних напрямків політики національної безпеки України є підвищення рівня професіоналізму співробітників, які захищають національні інтереси. Шляхи виконання цього завдання визначені в Концепції реформування Служби безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 20 березня 2008 року №249/2008. Метою реформування Служби безпеки України є створення ефективної, динамічної та гнучкої в управлінні, укомплектованої високопрофесійними фахівцями, забезпеченої сучасними матеріальними й технічними засобами спеціальної служби, приведення завдань, функцій і напрямів її діяльності у відповідність із сучасними потребами забезпечення національної безпеки в сфері державної безпеки, захисту людини й громадянина, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз у контексті реалізації державної політики національної безпеки та інтегрування в європейські безпекові структури. А щодо кадрового забезпечення реформування Служби безпеки України запровадити ефективний механізм добору та комплектування кадрами органів Служби безпеки України, їх підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, професійного зростання та просування по службі, психологічного забезпечення їх діяльності, збереження високопрофесійного кадрового потенціалу, удосконалити систему професійно-кваліфікаційних вимог до співробітників Служби безпеки України [11]. Згідно ст. 22 Закону України „Про Службу безпеки України” для забезпечення професійної освіти кадрів Служба безпеки України створює відповідні навчальні заклади й здійснює в них підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації спеціалістів для Служби безпеки України у відповідності до Закону України „Про освіту” та інших актів законодавства [3].

У контексті викладеного практична реалізація поставлених завдань значною мірою обумовлюється станом системи освіти та її спроможністю готувати фахівців нової генерації, з інноваційним мисленням, для всіх рівнів і ланок управління.

Широка демократизація політичних і суспільних процесів у нашій державі докорінно змінила ціннісні критеріальні підходи як до цивільної та військової освіти, а також, і до спеціальної (оперативно-розшукової), визначаючи її як сферу створення оптимальних умов для розумового, почуттєвого, практичного та психологічного розвитку особистості [1, 27]. У формуванні особистості майбутнього